

tett gondolatai pedig alapok lehetnek, melyeken mai különféle ifjúsági mozgalmaink egyetlen arcvonallá sűrűsödhetnek. *Kerecsényi Dezső.*

Gulácsy Irén: Pax vobis. (Singer és Wolfner 1930.). A Fekete völegények páratlan sikere után szokatlanul nagy várakozás előzte meg ennek a regénynek megjelenését. Ismét egy nagy történelmi regény, amely a magyarság egy tragikus korszakát vetíti elénk.

A kuruc és labanc harcokról szól, amelyeknek a szatmári békekötés vet véget. A sajtóságos magyar tragédia: két tábor áll egymással szemben. Mind-egyik oldalon vannak magyarok, igaz magyarok, akik elkeseredetten küzdenek egymás ellen. Mindkét fél a magyar jövőt, népének boldogulását akarja és egymást pusztítják, egymást ölik. Pálffy János császári generális az uralkodóhoz való törhetetlen ragaszkodás tartja a legszebb magyar erénynek és a nemzet boldogulását akarja és a Habsburg-ház oltalmától reméli. Rákóczi és hívei fegyverrel akarják kivívni az uralkodóval szemben a magyar nemzet jogait és szabadságát.

Pálffy generális leányát a gyermeki szeretet a labanc generálishoz, a szerelem egy kuruc kapitányhoz, báró Haller Gáborhoz fűzi. Saját boldogságának, meg a hadakozások folytán agyongyötört nép boldogulásának feltétele volna, ha létrejöhetne a béke. Mária a bécsi udvarba kerül udvarhölgynek, éppen akkor, amikor a magyar nemzet kibékíthetetlen ellensége, Lipót császár örökre lehúnyja szemét. A fiatal József kerül a trónra, akinek emberséges és becsületes szíve undorral fordul el a hagyományos politikától, amely a magyar népnek mindenáron való tönkrettevésében látja a birodalom legfőbb érdekét.

A bájos magyar udvarhölgy iránt a fiatal császár szívében felébred a szerelem. Mária nem viszonzozza ugyan ezt a szerelmet, de felhasználja arra,

hogy népe iránt jóindulatra hangolja az uralkodót. Ez sikerül is neki, a császár megbízásából érintkezésbe lép a két ellenséges tábor vezetőivel, saját apjával és Károlyiékkel és nagy része van benne, hogy a béke létrejön.

Mária el akarja háritani a magyar átkot nemzetének feje fölül. Egyesíteni akarja a két tábort a békeben. De ami megfér egy női szívből, nem fér össze a valóságban. József megtudja Máriának Gábor iránti szerelmét és a féltékeny császártól nagyon drága áron vásárolja meg Gábor életét Mária. A béke létrejön, a harcok elcsitulnak, a szántóvető visszatér művelni a vérel itatott földet, — de Mária boldogsága áldozatul esett a nagy munkának.

A hatalmas regényt önkénytelenül is összehasonlítja az ember a másikkal, a Fekete völegényekkel. A szerző mindkét művének megírásához nagy tanulmányozás után fogott és mind-egyikben gondosan iparkodik megteremtteni a történelmi levegőt, hű rajzát adni a régi idők életének. Ehhez nagyszerű érzéke és tehetsége van. Nem erőszakolja a régies beszédmódot, de néhány szóval is elénk tudja varázsolni azt a kort. A környezet aprólékos részleteinek megrajzolásában jobban ragaszkodik a történelmi hűséghez, mint a tulajdonképeni történelmi személyek és események leírásában. Itt mindkét regényben szabad kezét biztosít magának. Költői fantáziával a történelmi adatok mögé, a háttérben alkot eseményeket, összefüggéseket, amelyek azonban nincsenek ellentmondásban a történelmi tényekkel. A regényben igen nagy szerepe van Máriának a szatmári béke létrehozásában. József császár nem a himlőnek, hanem a féltékeny olasz leánynak, Guitánának áldozata.

A Fekete völegényekben több a drámaiság, a nagyvonalúság, itt inkább az epikai részletesség. A szerző mintha kissé idegenül érezné magát a bécsi udvar szertartásos környezeté-

ben, bármilyen gondos, pompás rajzot ad róla, itt-ott valami mesterkéeltség, erőszakoltság érzik. Az uralkodói többszámot József még akkor is használja, mikor kétségbeesett monológban döbben rá saját megzavart lelkiállapotára. A harmadik kötet sokkal elevenebb, lüktetőbb, mint az első kettő. Itt az események jórésztben Magyarország földjére tevődnek át. Mintha az író hazaérkezett volna, mintha ott-honosabban érezné magát az árva, szenvedő kurucok között.

Alakjainak megrajzolásában a szerző valamiképpen emlékeztet ebben a munkájában Jókaira. Jókainak hibájául szokták felróni, hogy részint anygali, részint ördögi lényeket rajzol. Ez azonban leginkább a főalakokra, a hősökre mondható. Mellékalakjait Jókai mesteri realitással tudja néhány vonással megrajzolni. A Pax vobis alakjai közül az udvar három intrikus, Caraffa asszony, Guitana és Caetano diabólikus lények. Viszont azokról, akik a szerző szívéhez közel állanak, mint a fejedelem, Károlyi, Pálffy és leánya, még az emberi gyarlóság elmosódó vonásait is iparkodik letörölni. A végén még az egész regényen át annyira ellenszenves cseh Prechorowsky is egészen derék emberré szelidül. Az író azokat az alakokat, akik nem állanak közel szívéhez, mint például az anyacsászár, Amália, József császár felesége, a Károlyi-ház nőalakjai, sokkal mesteribb kézzel tudja megrajzolni.

Nyelve erőteljes, jellemző. Ezen a téren az író állandóan tökéletesedést mutat. Legrégibb munkáiban itt-ott található idegen hatásoktól teljesen megszabadulva, mind egyszerűbb, kifejezőbb, plasztikusabb és egyénibb lesz.

A regényt nagy várakozás előzte meg. Az ilyen várakozás nehezé teszi az író feladatát, mert akármilyen szépet ad is, mégis nehéz teljes mértékben kielégíteni a nagy reménységet.

A Pax vobis nem okoz csalódást. Ismét egy monumentális történelmi regényt kaptunk, amelyet nagyon sokan fognak gyönyörűséggel olvasni és utána ismét várni fogják az író következő munkáját. Várni azzal az érzéssel, hogy Gulácsy Irén, aki a magaslatokon jár, még nem érkezett el a csúcpontra, még mindig várhatunk tőle valami újat és nagyszerűt. *Bognár Cecília*.

Komáromi János munkái. Gyűjteményes kiadás (első sorozat) Geniusz, 1930. (*Szép vagy, Magyarország. Csatangolás mindenfelé. Nagy leányka, kis legényke. Tilinkó. Az elvált feleség. Cs. és kir. szép napok. Esze Tamás, a mezít-lábasok ezredese. Szülőföldem szép há-tára. Elment a nyár. Az ősiák. Hat vőlegény. Régi ház az országútnál.*)

Komáromi János boldog ember: megtalálta a harmóniát élete és költés-zete közt. Kevés írónk van, aki annyiszor újra tudta volna élni elmúlt napjait, mint ő. Komáromi szülőföld-jének szerelmese. Gyermekkorának, első ifjúságának, későbbi hanyattatá-sainak alig van olyan nagyobb stációja, melyet fel ne dolgozott volna regényei-ben, novelláiban. Ha valaki egyszer meg fogja írni az életrajzát, állandóan írásait kell főforrásul használnia. Csodálatos varázs vonzza e rég elmúlt, egyszerű élmények felé, pedig aligha lehettek rózsások, hiszen ő szegény fiú volt mindig, sokat kellett nélkülöznie, tűrnie. Talán ezért is vágyik vissza örökké első szenvedései, kudarcai és apró örömei világába. Mert ami elmúlt, ha még olyan keserves volt is, széppé válik a művészetben, kivált egy olyan lélek prizmaín keresztül, mint a Komáromié. A félbemaradt álmokon, a benntört fulánkok ejtette sebekben mindvégig ott van az ő szelíd humora. Minden, amit átélt, valami jóleső világszemlélet keretébe van foglalva. Mikes Kelemen bölcsesége jut eszünkbe, a világon számunkra elhíntett kenyerekről való mese, a türelem,